ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು : ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕಿನ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಅಗತ್ಯತೆ

INSTAKAS

ಇದೀಗ ಸುದ್ದಿಯಲ್ಲಿ: ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕೇವಲ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ 'ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನಾಗಿ' ಉನ್ನತೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದು, ಚುನಾವಣಾ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಇದು ಮರುಚಾಲನೆ ನೀಡಿದೆ.

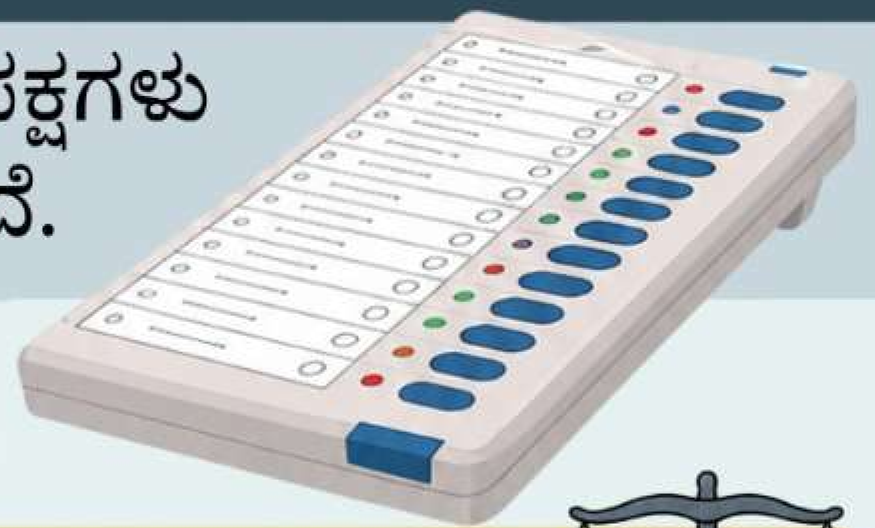

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು:

1 ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಆಧಾರ

ಸಂವಿಧಾನದ 326ನೇ ವಿಧಿಯು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನರ್ಹಗೊಂಡ ಹೊರತು, 18 ವರ್ಷ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನಿಗೂ ಮತದಾನ ಮಾಡಲು ಇದು ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮತದಾನವು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಹಕ್ಕಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು, ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕಲ್ಲ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಶಾಸನಬದ್ಧ ಆಧಾರ

1950ರ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಕಾಯ್ದೆಯ (RPA) ಸೆಕ್ಷನ್ 19 ಮತದಾರರ ನೋಂದಣಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದರೆ, 1951ರ ಕಾಯ್ದೆಯ ಸೆಕ್ಷನ್ 62 ಮತದಾನದ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

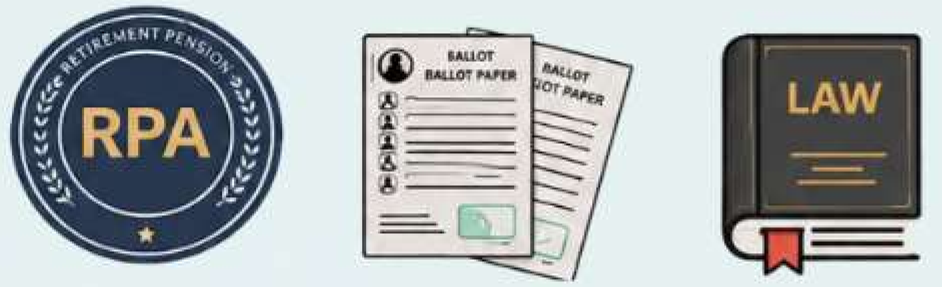

3 ವಿರೋಧಾಭಾಸ

ಮತದಾನವು ಕೇವಲ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಹಕ್ಕಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವ ಹಕ್ಕು (Right to Know), ಮತದಾನದ ಆಯ್ಕೆ, ನೋಟಾ (NOTA - ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಹಕ್ಕು) ಮತ್ತು ಗುಪ್ತ ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು 19(1)(a) ವಿಧಿಯ (ವಾಕ್ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳೆಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಗುರುತಿಸಿರುವುದು ಒಂದು ವಿರೋಧಾಭಾಸವಾಗಿದೆ.

ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕಿನ ಕುರಿತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ(SC)ದ ತೀರ್ಪುಗಳು:

N.P. ಪೊನ್ನುಸ್ವಾಮಿ (1952) ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿ ಬಸು (1982) ಪ್ರಕರಣಗಳು

ಚುನಾವಣಾ ಹಕ್ಕುಗಳು ಕೇವಲ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಹಕ್ಕುಗಳೇ ಹೊರತು, ಅವು ಮೂಲಭೂತ ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾನೂನು ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲ ಎಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತ್ತು.

ಕುಲದೀಪ್ ನಾಯರ್ v/s ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ (2006)

ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು ಶಾಸನಬದ್ಧ ಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ತೀರ್ಪು ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಿತ್ತು.

ಅನೂಪ್ ಬರನ್ವಾಲ್ v/s ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ (2023)

ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ಸಹಮತದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು, ಮತದಾನವನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದು, ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ವಿಕಾಸವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ.